

מראי מקומות - בבא מציעא פ"ה

(א) **דלמא יונתן בן שאול דחזא דגריר עלמא בתר דוד - כ' המהרש"א,** דלכאו' גם הי' שייך לדחות דהא משח שמואל לדוד, וא"כ משו"ה א"ל ואתה תמלוך עלי, ולא משום ענותנותו. ותי' דזה לא הי' ידוע לרבים, אבל מה שהי' העם גריר בתר דוד כבר הי' מפורסם.

(ב) **קביל עלי' תליסר שני- לכאו' ק',** הרי מבואר לקמן בגמ' דהיסורין באו ויצאו ע"י מעשים, ולא משמע דהי' משום קבלתו. וכ' המהרש"ל דהביאור הוא דקיבל על עצמו יסורין סתם, וע"י המעשים שאירעו נעשו ל"ג שנים יסורין. וע' מהרש"א דבאמת לא נתקבלה תפילת רבי שיהי' לו יסורין כמו ראבר"ש, וכדאי' בגמ' דיסורין דראבר"ש עדיפי משום דהיו באהבה, אלא ביום יבואו הי' י"ג שנים] ומשמע מדבריו דבאמת התפלל ל"ג שנים של יסורין, רק דלא באו מיד מחמת תפלתו, רק ע"י מעשה, דע"י תפלתו גרידא לא יבואו היסורין, אבל כיון שבאו ע"י מעשה, נתקבלה תפלתו שיהיו י"ג שנים]. וביאר דמבואר דיסורין של רבי לא היו של אהבה, לפי שלא הלכו ביום כיסורין של ראבר"ש, וא"כ באמת גרמו לו ביטול תורה, וא"כ ע"כ לא היו יסורין של אהבה.

(ו) **א"ל שבקינהו, כתיב ורחמיו על כל מעשיו-** הק' בהערות להגרי"ש, הרי צער בעלי חיים איסור דאורייתא הוא, ולמה צריך לקרא זו, וגם מה סברה אמתה דרבי. ותי' דע"כ לא הי' כוונתה להרגם, אלא לטאטאם באופן שלא יהיו להם כ"כ צער, באופן שלא יהי' איסור צער בעלי חיים. ואמר רבי לעשות יותר מזה, ואף להשאירם בבית, משום דורחמיו על כל מעשיו כתיב.

(ז) **אתי' אסמכי' ברבי- תמה האגרות משה** (יו"ד א', קל"ה), איך סמך אותו, הרי אין סומכין אלא לחכם מופלא שראוי להורות בכל התורה כולה, וגם צריך להיות ירא חטא, והוא לא הי' לא חכם ולא ירא חטא. ותי' דכל הסמיכה הי' רק לקוראו רבי, אבל לא הי' סמיכה באמת שיהי' יכול לדון דיני קנסות וכדו'. ועוד תי' דלעולם סמכי' סמיכה גמורה, אלא דיכולין ללמוד מכאן דיכולין לסמוך על אחר זמן, דהיינו שיחול הסמיכה כשיהי' ראוי להסמיכה. ומאחר שבטוח הי' רבי שיעשה ראוי לכך, וגם הי' צורך גדול בזה, כדי שיתן לבו לת"ת, א"כ שפיר הי' יכול לאסמכי' עכשיו אף לדון דיני קנסות וכו', לכשיהי' ראוי לכך.

(ח) **אלא זה הי' בצער מערה, וזה לא הי' בצער מערה- פי' בהערות להגרי"ש,** דמה דלא

(ג) **אהורי' דבי רבי הוה עתיר משבור מלכא, וכו'-** מבואר דהי' לרבי הרבה סוסים. והק' השואל להאגרות משה (יו"ד א', קל"ה), הא רבי הוה נשיא, ונשיא הוי כמלך, ולכן למה לא אמרי' דשייך לגב' האיסור להרבות סוסים. והשיב לו האג"מ דדין זה רק במלך, וכמו דהדיוט מותר להרבות סוסים, כן נשיא מותר להרבות סוסים (והענין לעשות כן, או דהוי כמו כל ענין עשירות, כמו כסף וזהב, או שהי' מהם איזה צורך כשאר בהמות).

(ד) **אזל תליא לרישי' בכנפי' דרבי וקא בכי- ע' בתורת חיים** (פד:) דהעיר דודאי לא הי' לעגלה שום דעת, ולא הבין דהולך עכשיו לשחיטתו, אלא דהקב"ה הטביע טבע באותו עגלה ללכת אצל רבי כאילו בוכה, כדי לנסות רבי אם יהי' עלי' רחמים או לא (וע"ש שביאר על דרך זה הגמ' לעיל לענין מה שהעכנא פתח פיו לערסי' דר"א, ועוד כמה גמרות).

מקשיין ומפרקיין (וכמו דמצינו לעיל לענין ר"י ור"ל), אלא דהיו מעיינין בכל דבר ומתקנין אותו על בוריו, והשמועה יצא לאור על בורים. והמשיך המהרש"א, ור"ל"משא"כ בני בבל, דאפשר שהיו מפלפלים דוגמת חילוקים שבדור הזה, אשר כל מי אשר יודע לכוין על צד היותר בפלפול של הבל הרי זה משובח, וכ"א מכוין לדחות דברי חבירו... ועי"כ לא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא, וכו".

(ב) **ויתב מאה אחריני דלא נשלוט בי נורא דגיהנם** - העיר העיון יעקב, הא בסוף חגיגה אי' דאפי' פושעי ישראל אין האור של גיהנם שולטת בהם. ותי' דר' זירא לשיטתו לא ס"ל לדרשה זו, ע"ש להוכחתו.

(ג) **דבר זה אמרו חכמים ולא פירושו, וכו'** - תמה התורת חיים, הא אי' בכמה פסוקים בירמי' שהיו עובדי ע"ז ועוברים כמה עבירות חמורות. וגם ביומא (ט') אי' דנחרב הארץ משום הג' עבירות החמורות. ותי' דהתורה יכול להגין על החטא, אבל דוקא שעוסק בה לשמה. וכיון שכן, היתה קו' החכמים, כיון שהיו ת"ח גדולים באותה שעה, א"כ למה לא הצילו תורתן מחטא. והם לא ידעו דלא עסקו בה לשמה, שזהו דבר שהוא בלבו של אדם, ואין שייך לאחר לדעת זה, עד שבא הקב"ה בעצמו והעיד שלא היו עוסקים בה לשמה, דכיון שלא ברכו בתורה תחלה, גליא אדעתיהו שלא עסקו בה מפני חשיבותה, אלא ליהורא ולקנטור. וכעיי"ז אי' במשנת ר' אהרן (אגדה, ח"א עמ' כח) דאם היו עוסקין בתורה לשמה, הי' הקב"ה מוותר על הג' עבירות, משום דאור התורה הי' מחזירם למוטב. וע"ע בב"ח (או"ח מ"ז, ב') דביאר דהחסרון הי' מה שלא למד אלא לדעת דיני תורה, ולא להתקשר לד' יתברך (ע"ש באריכות, ואולי יתכן לומר דס"ל דבאמת בירכו, רק דלא הבינו בחשיבות הדבר ע"י ברכתם. וע"ע בר"ן בנדרים [פא.] בשם ר' יונה דכ' על דרך זה). וע"ע במהרש"א בנדרים (פ"א) דביאר דלא בירכו בתורה תחלה, דהיינו דהניחו הע"ה לברך לפנייהם, וזהו זלוול בכבוד התורה. וע"ע בט"ז (או"ח מ"ז, א') דהקו' הוא באמת למה

הביא הגמ' שאר היסורין שהי"ל לראבר"ש, י"ל דיסורין של המערה היו עדיפין, לפי שהי' יסורין זה לצורך חסד עם אביו, דרשב"י נכנס למערה מחמת אונס המלכות, וראבר"ש בנו נכנס רק כדי לעשות חסד עם אביו, וזה זכות גדולה מיסורין שקיבל ע"ע לזכך נפשו.

(ט) **אי הדרת בך יהיבנא לך ברתאי** - העיר העיון יעקב אהא דלא אמר כן לעיל לר' יוסי בן ראבר"ש, וביאר משום דר' יוסי הי' בן ת"ח ולא הי' צריך לזה, משא"כ בן בת של ר' טרפון לא הי', ולכן עיי"ז הי' יכול להחזירו למוטב. ועפ"ז ביאר הא דמביא כאן הא דמלמד את בן ע"ה תורה, משום דאביו לא הי' ת"ח.

(י) **שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם** - כ' התוס' יו"ט (אבות ב', י"ב), דאף דאי' במשנה שם התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, היינו דאם אינו מתקן עצמו, לא מועיל מה שיש לו אב ת"ח, אבל אם מתקן עצמו, אז יש לו עדיפות על מי שאין אביו ואביו ת"ח. וע"ע ברוח חיים (שם) שהביא להק' מאחיו ר' זלמן דהא כולנו בני אברהם יצחק ויעקב אנחנו, וא"כ מה שייך שיהי' אצלנו ע"ה. ותי' בשם אחיו ר' שמחה על דרך דברי התויו"ט, אלא שהוסיף ע"פ מה דאי' בסוגיין דהתורה חוזרת על אכסניא שלו, דהנמשל הוא כמו המשל, דהיינו דהתורה חוזרת אל האכסניא לדור שם, אבל אם בעל האכסניא אינו יוצא לקראתו בסבר פנים יפות, אין האורח דר שם על כרחו. וכן הוא בתורה, דצריך להתקן עצמו לקבל התורה בסבר פנים יפות. וע"ע בספר חסידים (אות קנ"ו) שהעיר אהא דמצינו שיש מי שהיו ג' דורות של ת"ח, ומ"מ אח"כ הי' ע"ה. וביאר דצ"ל דהם התחתנו במי שלא הי' ראוי לכך, שהרי אמרו חז"ל דרוב בנים דומים לאחי האם. וא"כ, נמצא שיש עוד תנאי בזה, דצריך להתחתן במשפחה שיש להם דינם להיות מהם ת"ח.

(יא) **יתב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיני** - כ' הבן יהודע, לא רצה לשכוח עצם התלמוד, שהרי תורת אמת הוא, אלא דהיינו דלשתכח סדר לימוד שלהם, שהי' גורם בלבול, שכ"א הי' נכנס לתוך דברי חבירו, וכו'. וכ' המהרש"א דודאי גם בני א"י היו

הגדלות של מעשה חייא, שעשה אותם מחונכים בעבודת הרבים כדי להגדיל תורה ולהאדירה. וע"ע במהרש"א דג"כ מרמז לענין כזה, דכ" ש"כ"א נעשה לומד ומלמד, שהוא מעלה העליונה בתורה".

(ח) **באתר דזקוקין דנורא ובעורין דאשא, מאן מעייל בר נפחא- פי' המהרש"א המשל לנפח, דהיכא שכבר יש זיקוקין דנורא ובעורין דאשא, אי"צ להביא שם נפח, דכל המעלה של הנפח הוא לנפח על הגחלים להבעירן. והנמשל הוא, דר' חנינא, שיש לו הכח להחזיר האש של תורה ליושנה ע"י פלפולו, הוא כמו הנפח. אבל לגבי ר' חייא אי"צ להנפח, שהרי הוא כמו הזקוקין דנוראה ובעורין דאשא, דעשה שאין התורה משתכח מעיקרא.**

(ט) **לבר מגוהרקא דר' חייא, דמנפשי סליק ונחית- פי' התורת חיים, דהמעלה הוא דכבוד השכינה עצמה סלקא ונחתא בהדי גוהרקא דר' חייא מרוב חשיבות.**

(כ) **אדאוקימנא לאברהם, וכו'- ע' במהר"ל בביאור למה דוקא אליהו הוא המעמיד האבות להתפלל בכל יום, לפי שתפלתם הוא בנוגע עוה"ז, ואליהו הוא הממונה על עוה"ז.**

(כא) **אדאוקימנא לאברהם, וכו'- תמה התוס' הרא"ש, הא בכל יום הי' עושה כן. וכ' המהרש"א, דכיון דאותו יום ר"ח הי', וחידוש הלבנה מרמז על התחדשות מלכות ישראל לעתיד, ויום מוכן להתפלל ע"ז, וא"כ רק בזמן זה הי' החשש שמא יבוא משיח שלא בזמנו נואין ברור אם כוונתו דבאמת לא התפללו בכל יום, רק ביום זה דהי' מסוגל התפללו, או בכל יום הי'ו כולן יכולין להתפלל ביחד, ורק בר"ח הי' חשש שמא יבוא משיח שלא בזמנו משום תפילותיהם]. והמהר"ל ביאר להיפוך, דהי' ענין דוקא לזרז לרבי בר"ח, וכמו שאמר בעל אשה השונמית, למה את הולכת (לאלישע), לא חודש ולא שבת, מכלל דבר"ח יש ענין ללכת.**

(כב) **אחתינהו לר' חייא ובניו, אמר משיב הרוח, וכו'- הק' הרמב"ן, וכי ר' חייא ובניו לא היו מתפללים י"ח בכל יום, ומ"ש האידנא. ותי' דשאני היכא דמתפללים בציבור משהם**

היו נענשים אז, הרי אף מקודם היו עוברים על כמה עבירות. ועוד הי' ק', למה אבדה התורה. וע"ז התי' א', דכיון דלא "הלכו בה", שלא היו מייגעים בתורה, לכן אבדו התורה, וגם הגנת התורה, וממילא נענשו על הכל (ועפ"ז ביאר מה דאמרי' שלא בירכו בתורה תחלה, דהיינו דהברכה הוא לעסוק בד"ת). וע"ע בשאגת ארי' (סוסי" כ"ד) שהוכיח מסוגיין דברכת התורה דאורייתא, דאל"כ, לא הי' יתכן עונש גדולה כזו (אבל לכאור' לפי כל הטעמים הנ"ל, אי"ז ראי' כלל, דהעונש לא הי' באמת על עבירת ביטול הברכה גרידא).

(ד) **בהדי דידי קא מינצית, דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל- פי' המהרש"א, דהמעלה של הא דר' חייא אהא דר' חנינא, היינו משום דר' חנינא הי' רק בכח, דהיינו אם תשתכח מישראל, ור' חייא הי' בפועל, דעשה כל למעשה, ויותר משובח דבר שהוא בפועל מדבר שהוא רק בכח.**

(טו) **דאייתנא כתנא- פי' המהרש"א, לפי שרוצה שכל מעשיה יהי' לשם תורה ולשם שמים, שלא יהי' משותף עם שום דבר אחר וכוונה אחרת. ואילו הי' קונה הבהמה לעורה, הי' מצד המוכר שיתוף כוונה אחרת.**

(טז) **ומתנינא- פרש"י על פה, שיתא סדרי משנה ל'שיתא ינוקי. וכ' המהרצ"ח שזהו משום דאפי' בזמן ר' חייא עדיין לא היו המשניות נכתבין, וכ' דמבואר כדעת הסמ"ג בהקדמתו דהן המשנה והן התלמוד לא נכתבו רק בזמן האחרון, לאחר חתימת התלמוד (ודלא כדברי הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה, דכבר בזמן רבי נכתבו המשניות).**

(יז) **לכל חד וחד אמרי ל' אתני סידרך לחברך- יש לעי', למה לא הי' ר' חייא יכול ללמד לכולם ביחד, ולמה היו צריכין כ"א ללמד לחביריו. וע' בספר מדרגת האדם (להסבא מנובוהרדוק, במאמר מזכה את הרבים, פרק ד') שכ' דאם הי' ר' חייא רוצה שיהי' תורה נשאר אצל כלל ישראל, אז הי' צריך לעשות לכולם מחוייבים, דהיינו שכל אחד צריך לקבל עליו האחריות ללמד להרבים. וזה הי'**

מתפללים ביחיד, שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים, וגם תענית ציבור שאני.

כג) אחתינהו לר' חייא ובניו וכו'- לכאו' ק', אם אליהו כבר גילה לרבי שאי"ז דבר רצוי להיות ביאת המשיח קודם זמנו, ולכן לא הקיץ האבות להתפלל ביחד, א"כ למה רבי מחית ר' חייא ובניו להתפלל. וע' בשפתי חיים (מועדים ג', עמ' שמז ואילך) שהאריך ביישוב קו' זו ובביאור כל המעשה.